

Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Doğan SUBAŞI*
Ayşe Dilek ÖĞRETİR ÖZÇELİK**

Özet

Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının farklı değişkenler bakımından incelenmesini amaç edinen bu çalışma, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezinde bulunan altı lisede öğrenim gören 245'i erkek 359'u kız toplam 604 ergen ile yürütülmüştür. Veriler araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği yardımıyla toplanmıştır. Veriler SPSS paket programı aracılığıyla frekans, yüzdelik, ortalama gibi betimsel araştırma yöntemleri ile tek yönlü varyans analizi, "t" testi ve Tukey testi kullanılarak incelenmiştir. Anne ve babalık stillerinin anne ve baba için ayrı ayrı değerlendirildiği bu çalışmada Maccoby ve Martin (1983) tarafından ifade edilen duyarlılık ve isteklilik boyutları ve bu boyutların çaprazlanmasından ortaya çıkan açıklayıcı otoriter, izin verici-şımartan, otoriter ve izin verici-ihmkâr anne babalık biçimlerinin incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Steinberg ve arkadaşları (1994), duyarlılık boyutunun anne-babanın kabul ve ilgisini; isteklilik boyutunun ise anne babanın kontrolünü ifade ettiğini belirtmektedirler. Anne babalık biçimlerine baktığımızda açıklayıcı-otoriter biçim kontrol ve talep ile kabul ve duyarlılığın yüksek olduğu; izin verici-şımartan biçim kabul ve duyarlılığın yüksek ancak talep ve kontrolün düşük olduğu; otoriter anne babalık kabul ve duyarlılığın düşük, talep ve kontrolün yüksek olduğu; izin verici-ihmkâr biçim ise talep ve kontrol ile kabul ve duyarlılığın düşük düzeyde olduğu yetiştirme biçimini ifade etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre cinsiyet, gelir durumu, okul türü, okuldan memnuniyet, annenin öğrenim durumu, başarı durumu, kardeş sayısı, sınıf düzeyi gibi etkenlerin anne ve/veya baba tutumunu anlamlı şekilde farklılaştırdığı bulunmuştur. Bu bulgular, araştırmalar ve incelemeler doğrultusunda tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Anne baba tutumları, ergen, lise, çocuk, yetiştirme, stil

* Öğretmen, Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğü, subasidogan@gmail.com. Orcid Id: 0000-0003-2801-0692.

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, dilekogretir@gmail.com.

Investigation of Parental Attitudes Perceived by Adolescents In Terms of Different Variables

Abstract

This study aims to examine the perceived parental attitudes of adolescents in terms of different changeables. In 2017-2018 academic year this study was conducted with a total of 604 adolescents (245 male and 359 female) high school students in six high school in Çankırı province. The data were collected with the help of the personal information form developed by the researcher and the Parenting Styles Questionnaire developed by Sümer and Güngör (1999). The data were analyzed by using SPSS package program, frequency, percentage, mean by means of descriptive research methods, one way analysis of variance, t-test and Tukey test. In this study where mother and father styles were evaluated separately for mother and father, Maccoby and Martin (1983) expressed the dimensions of sensitivity and demandiness and the explanatory-authoritative, permissive-indulgent, authoritarian and permissive-neglecting forms of parenting which emerged from the crossing of these dimensions. Steinberg and his friends (1994) stated that the sensitivity of the acceptance and interest of the parents, size of demand refers to the control of parents. Explanatory - authoritative style of control and demand with acceptance and sensitivity is high when we pass into maternal paternity forms; permissive-indulgent style acceptance and sensitivity is high but demand and control is low; authoritarian parental acceptance and low sensitivity, high demand and control; The permissive-negligent dimension refers to the form of cultivation where demand and control and acceptance and sensitivity are low. According to the results of the study, it was found that factors such as gender, income level, type of school, school satisfaction, mother's education level, success status, number of siblings, and grade level significantly differentiated the mother and / or father attitude. These findings were discussed in the direction of researches and investigations and recommendations were made.

Key words: Parents attitude, adolescent, high school, child, rearing, style

Giriş

Kalıtım, çevre ve zaman etkenlerinin etkileşimleri insanda gelişim sürecini oluşturmaktadır (Erkan, 2009). Bu etmenler incelendiğinde kalıtım, anne ve babaya ait genetik kodların çocukta oluşturduğu yapıyı ifade etmektedir. Genler vasıtasıyla bireylere ait özellikler hem çeŐitlenmekte hem de nesiller boyunca aktarım sağlamaktadır. Zaman, bireyin gelişiminin gerçekteŐtiđi süreci ifade etmektedir. Çevre ise gelişim süreci içerisinde genetik kodlarla taŐınmayan diğer tüm etmenleri ifade etmektedir. Çevre faktörü, çocuğun doğumundan önce anne karnındaki süreçte annenin duygusal durumu, ilaç-alkol kullanımı gibi

etmenlerden doğumdan sonrasında karşılaşılabilecek yüzlerce etmeni kapsamaktadır. Bu etmenlerden en önemlileri aile ortamı, eğitim ortamı, içinde yetişilen toplum, içinde yaşanılan toplumun sosyokültürel yapısı olarak sayılabilmektedir. Ancak sayılan bu çevresel faktörlerin en başında aile gelmektedir (Erkan, 2009). Aile, doğumla birlikte bireyin temel fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasından yaşam kariyeri gelişiminin desteklenmesine kadar olan tüm ihtiyaç basamaklarında aktif rol oynamaktadır. Bu rol bireyin hem fizyolojik hem de sosyokültürel gelişimini doğrudan etkilemektedir. Aynı doğrultuda anne babalar da çocukla etkileşimin bir sonucu olarak bir gelişim göstermektedirler (Galinsky, 1987).

Çocukların gelişim süreci incelendiğinde hem fizyolojik hem bilişsel hem de diğer gelişim alanlarında en hızlı değişim ve gelişimin 0-6 yaş dönemi ve ergenlik döneminde gerçekleştiği görülmektedir. Bu dönemler ayrıca gelişimin en kritik görevlerini içeren dönemler olarak ifade edilmektedir. Gelişim görevi insanların yaşamlarında belli dönemlerde ortaya çıkan, başarılması mutluluğa ve sonraki görevlerin başarılmasına imkân veren; başarılabilmesi mutsuzluğa ve sonraki görevlerin başarılmasında zorluklara sebep olan aynı zamanda toplumca onaylanmayan sorunlar olarak ifade edilmektedir (Hawighurst, 1972). İlk çocukluk ve ergenlik dönemindeki kritik gelişim görevlerinin başarılmasının da bireyin hayatının diğer dönemlerinde başarılı ve mutlu olmasını sağladığı düşünülmektedir.

Ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında geçen fizyolojik, sosyolojik, bilişsel ve psikolojik olarak birçok değişimin gerçekleştiği dönemdir (Andrews, Ainley ve Frydenberg, 2004). Ergenlik döneminde gerçekleşen bu fizyolojik, bilişsel ve toplumsal olgunlaşma ile aile ilişkilerinde de çeşitli değişimler görülmektedir. Bu dönem çocukların güç kazandıkları ve özgüvenlerinin yükseldiği bir yapılanma dönemini oluşturmaktadır (Steinberg, 2007). Çocukluktan yetişkin rollerine geçişin arasında kalan bu dönemde meydana gelen değişim ve gelişimler aile içerisinde alışlagelmiş düzeni değiştirdiğinden anne babaların davranışlarını da değişime uğratabilmektedir. Aynı zamanda anne babanın çocuk yetiştirme sürecindeki değişimi, ergenlik döneminde belirgin bir şekilde çocukta ortaya çıkabilmektedir. Anne babalar ile çocukları arasındaki ilişkiler; çocuğun yetiştiği ortam, bu ortam içerisindeki ilişkiler, ailenin beklentilerine uygunluk, kardeş sayısı, sosyoekonomik durum, cinsiyet, toplumun özellikleri birçok etken tarafından şekillenmektedir (Uzuner, 2003). Gander ve Gardiner (2010) de çocukların içinde yetiştikleri ailelerin, onların toplumla olan ilişkilerini ve sayısını etkileyeceğini belirtmektedirler. Ayrıca anne babanın, kendi anne babaları ile olan deneyimleri çocuğuyla olan ilişkisini etkilemektedir (Yavuzer, 1990). Tüm bu etkenler göz önüne alındığında

çocuğun gelişim sürecinde anne ve babanın kişisel özellikleri ile tutum ve davranışlarının çocukların toplumla olan etkileşimini ve kendine yönelik algısını önemli ölçüde şekillendireceği görülmektedir.

Anne ve babaların çocuklarına karşı bir düzen içerisinde ve tutarlı olarak gösterdikleri davranış şekilleri, onların algıları ve etkileşimleri konusunda büyük bir rol oynamaktadır. Anne ve babadan çocuğa yönelik olan yapıcı tutum çocuğun gelişimini istendik yönde desteklerken tersi bir tutum çeşitli sorunların oluşmasına yol açabilmektedir (Seven, 2008). Bu alandaki literatür incelendiğinde ana baba tutumunu ele alan birçok çalışmanın yapıldığı görülecektir. Bu çalışmalarda öğrencilerin sınav kaygısı düzeyleri (Güler ve Çakır, 2013), sosyal kaygı düzeyleri (Erkan, Güçray ve Çam, 2002), ergenlerin öznel iyi oluşları (Sarı ve Özkan 2016), benlik saygısı (Dokuyan, 2016), ergenlerin saldırganlık düzeyleri (Öğretir Özçelik ve Ulutaş, 2017), ergenlik dönemindeki çocukların yalnızlık düzeyleri (Öğretir Özçelik ve Taymaz, 2017) gibi birçok konunun anne baba tutumu ile ilişkisi incelenmiş olup çeşitli ilişkilerin bulunduğu saptanmıştır. Anne baba tutum ve davranışlarına ilişkin ülkemizde ve dünyada yapılan çalışmalara bakıldığında araştırmacıların çeşitli alt boyutlar doğrultusunda anne baba tutumlarına ilişkin değişik yetiştirme tarzlarını ortaya koydukları görülmüştür. Alt boyutların genellikle Schaefer'in (1959) belirttiği kabul-ret ve denetim-özerklik boyutları etrafında şekillendiği görülmektedir. Baumrind (1971) yetkeci, demokratik ve izin verici olmak üzere üç tür anne babalık tarzına değinmektedir. Bu üç türlü anne babalık tarzı anne babanın çocuğa yönelik denetiminin farklı düzeylerini ifade etmektedir. Bazı kaynaklarda yetkeci yetiştirme tarzı otoriter olarak ifade edilmekle birlikte, bu tarzda kurallar katıdır ve çocuğa hiçbir açıklama yapılmaksızın uygulanmakta ve çocuktan mutlak itaat beklenmektedir. Demokratik çocuk yetiştirme yaklaşımında çocuğa uyması gereken kurallar açıklanmakta ve gerektiği kadar özerlik tanınmaktadır. Çocuğa yönelik ilgi ve denetim ile duygusal bağın az olduğu yetiştirme tarzı ise izin verici yetiştirme tarzına karşılık gelmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Bu üçlü sınıflama Maccoby ve Martin (1983) tarafından çocuk yetiştirme biçimlerini oluşturan boyutlar çerçevesinde değerlendirilmiş; duyarlılık ve istekliliğin çocuk yetiştirme biçimlerini belirleyen boyutlar olduğu ifade edilmiştir. Steinberg ve arkadaşlarına (1994) göre duyarlılık boyutu anne babanın kabul ve ilgisini; talepkarlık boyutu ise anne babanın kontrolünü ifade etmektedir. Böylece Schaefer'in (1959) da belirttiği boyutlar temelinde; kabul/ilgi boyutu ve sıkı denetim/kontrol boyutunun kesişimi ile dört temel çocuk yetiştirme biçimi ortaya çıkmaktadır (Şekil 1). Anne babalık biçimlerini gösteren Şekil 1'de, farklı kaynaklarda bu biçimleri ifade eden farklı isimlere de yer verilmektedir.

		Kabul Edicilik/Duyarlılık	
		Yüksek	Düşük
İsteklilik/ Denetleyicilik	Yüksek	Açıklayıcı otoriter (Yetkili- demokratik)	Otoriter (Yetkeci)
	Düşük	İzin verici- şımartan (Hoşgörülü)	İzin verici – ihmalkâr (İlgisiz-kayıtsız)

Şekil 1. Çocuk yetiştirme biçimlerinin iki temel boyut çerçevesinde sınıflandırılması (Maccoby & Martin, 1983; Santrock, 1995'ten uyarlanmıştır).

Açıklayıcı-otoriter biçimde kontrol ve talep ile kabul ve duyarlılık yüksektir. Bu biçimdeki anne ve babalar kurallar koyarlar ancak o kurallar çocuğa açıklanır ve üzerinde tartışma imkânı bulunmaktadır. İzin verici-şımartan biçim kabul ve duyarlılığın yüksek ancak talep ve kontrolün düşük olduğu anne baba biçimidir ve bu anne babalar çocukla ilgilenip ona özgürlük sağlarken onu kontrol konusunda onlara edilgen davranmaktadırlar. Otoriter anne babalık kabul ediciliğin ve duyarlılığın düşük, istekliliğin ve denetleyiciliğin yüksek olduğu yetiştirme stilidir. Bu yaklaşıma sahip anne babalar tarafından katı kurallar çocuğa açıklanmaz; tam bir itaat beklenirken, çocukla duygusal ilişki sınırlıdır ve çocuğun ihtiyaç ve isteklerine pek ilgi gösterilmemektedir. İzin verici-ihmalkâr anne babalık biçiminde ise hem talep ve kontrol hem de kabul ve duyarlılık az düzeyle olmakla birlikte bu tip anne babalar çocuklarının yaşamıyla oldukça ilgisizdirler. Çocuğun nerede, ne zaman, ne yaptığı ve ne hissettiği konusunda çok az bilgileri bulunmaktadır (Steinberg, 2007).

Anne baba tutumlarının ergenler üzerindeki etkileri yapılan değişik araştırmalarda gözlemlenmiştir. Açıklayıcı otoriter yetiştirme biçiminde büyüyen ergenlerin özgüvenlerinin ve akademik başarılarının yüksek, sosyal becerilerinin ve sorumluluk düzeylerinin yeterli olduğu görülmektedir. Otoriter ailede büyüyen ergenler ise açıklayıcı-otoriter (demokratik) ailede yetişenlerin tam tersi düşük özgüven sahibi, girişimci olmayan sosyal becerilerde daha yetersiz ve girişimcilikten uzak olarak karşımıza çıkmaktadır. İzin verici-şımartan aile ortamında yetişen ergenler çoğunlukla olgunluktan ve sorumluluk sahibi olmaktan uzak, liderlik konusunda çekingen konumda görülen bireylerdir. İzin verici-ihmalkâr anne babaya sahip ergenlerin ise bağımlılık, suça yönelim gibi olumsuz davranışlara eğilimleri daha yüksektir (Steinberg, 2007).

Anne baba tutumları, psikoloji alanında yapılan araştırmalar içerisinde yüksek bir orana sahiptir. Ülkemizde de anne baba tutumları değişik açılardan incelenmektedir. Yapılan çalışmaların daha çok ergenlik öncesi dönemlerdeki çocuklar üzerinde yapıldığı görülmüştür. Ergenlik dönemine ilişkin yapılan araştırmalara bakıldığında sayıca yetersiz oldukları dikkat çekmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda

genel olarak anne babalar tek bir puanlama ile tek bir çocuk yetiştirme biçimi içinde sınıflandırılmakta, anne ve baba ayrı olarak değerdendirilmemektedir (Sümer ve Güngör, 1999). Ergenler üzerinde anne baba tutumlarının saptanmış etkilerinden de hareketle bu çalışmanın amacı, ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ile anne babaya ait farklı değışkenler ve ergenlere ait farklı değışkenler arasındaki ilişkiyi anne ve baba için ayrı ayrı olarak incelemektir. Bu amaç doğrudusunda araştırmada genel olarak “Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları farklı değışkenlere göre değışiklik göstermekte midir?” ve “Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarındaki farklılık hangi değışkenlerden kaynaklanmaktadır?” sorularına cevap aranmaktadır.

Yöntem

Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının farklı değışkenler bakımından incelenmesini amaçlayan bu çalışma tarama modeli temelinde tanımlayıcı bir araŐtırmadır. Bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli şekilde tanımlayan betimsel araştırmalarda eğitim alanında en yaygın olarak kullanılan yöntem tarama çalışmasıdır. Tarama araŐtırmaları grupların seçilen özelliklerini tespit etmek amacıyla verilerin toplandığı çalışmaları ifade etmektedir (Büyüköztürk, Demirel, Karadeniz ve Kılıç Çakmak, 2014). Karasar (2005) tarafından ise tarama araŐtırmaları, geçmiş zamandaki veya günümüzdeki bir durumu olduğu gibi tanımlamayı hedefleyen çalışmalar olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmanın evrenini 2018 yılı Nisan ayında Çankırı il merkezinde öğrenim görmekte olan lise öğrencileri oluŐtırmaktadır. Çalışma örneklemini araştırma evreninden basit seçkisiz atama ile belirlenen 604 lise öğrencisi oluŐtırmaktadır.

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla veli izin dilekçesi, bilgilendirilmiş onam formu, kişisel bilgi formu ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeği kullanılmıştır.

Uygulama için öncelikli olarak Çankırı İl Millî Eğitim Müdürlüğünden uygulama izni alınmıştır. Araştırma izninin alınmasını takiben araştırmaya katılacak olan öğrencilerin okul yöneticileri ile görüşülerek veli izin dilekçeleri alınmıştır. Devamında öğrencilerin uygun zaman dilimleri tespit edilmiş ve okul rehberlik öğretmeni ile birlikte öğrencilere bilgilendirilmiş onam formları ve ölçek yönergesi anlatılmış, araştırmaya katılmak isteyen öğrencilerin kişisel bilgi formlarını ve çocuk yetiştirme tutumları ölçeklerini doldurmasını istenmiştir. Yönerge ve bilgilendirilmiş onam formu yazılı olarak da öğrencilere dağıtılmıştır.

Kişisel bilgi formu, araştırmacı tarafından hazırlanan, katılımcıların anne ve babaları ile kendilerine ait yaş, gelir durumu, meslek, öğrenim durumu, cinsiyet, başarı durumu, not ortalaması gibi çeşitli bilgilerin alınmasını sağlayan formdur.

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, Steinberg ve arkadaşlarınca (1994) yapılan çalışmalar doğrultusunda Sümer ve Güngör (1999) tarafından geliştirilen, sıkı denetim/kontrol ve kabul/ilgi boyutlarından oluşan, ölçeği ifade etmektedir. Bu ölçek önce otuz maddelik bir form olarak oluşturulmuş ancak daha sonra yapılan analizlerle yirmi iki maddeye düşürülmüştür. Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği her maddenin 1 ile 5 puan aralığında değerlendirildiği likert tipte bir ölçektir. Bu değerlendirmede her madde birer durumu ifade etmekte ve bu durumlar "hiç doğru değil" 1; "doğru değil" 2; "kısmen doğru" 3; "doğru" 4 ve "çok doğru" 5 şeklinde puanlanmaktadır. Bu araştırmada yirmi iki maddelik son ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek için Güngör (2000) tarafından iç tutarlılık katsayıları anne için kabul/ilgi boyutunda .81, sıkı denetim/kontrol boyutunda .79; baba için kabul/ilgi boyutunda .91, sıkı denetim/ kontrol boyutunda .90 olarak bulunmuştur (Güler ve Çakır, 2013). Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin boyutları bu araştırmada da aynı şekilde çıkmış olup boyutlara ait güvenilirlik değerleri anne için kabul/ilgi boyutunda .76, sıkı denetim/kontrol boyutunda .74; baba için kabul/ilgi boyutunda .88, sıkı denetim/ kontrol boyutunda .87 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca ölçeğin baba formunun tamamı için güvenilirlik değeri .74, anne formu içinse .73 olarak belirlenmiştir.

Sıkı denetim/kontrol boyutu katılımcıların ne derece denetim altında tutulduklarını, disipline edildiklerini ifade etmelerine imkân tanıyan maddeler ile kabul/ilgi boyutu ise anne baba tarafından kabul görme, ilgilenilme, sevilme derecelerini gösteren maddeler ile ölçülmektedir. Kabul/ilgi boyutu ölçekte tek sayılı sıra numarasına sahip maddeler ile sıkı denetim kontrol boyutu çift sayılı sıra numarasına sahip maddeler ile temsil edilmektedir. Ayrıca 11, 13 ve 21. maddeler ters yönde puanlanmaktadır. Ölçek anne ve baba için ayrı formlar olarak uygulanmaktadır. Ölçeğin iki temel boyutunun çaprazlanmasından giriş kısmında bahsedilen açıklayıcı otoriter, izin verici-şımartan, otoriter ve izin verici-ihmkâr olmak üzere dört anne babalık biçimi oluşmaktadır (Sümer ve Güngör, 1999). Her alt boyuttan alınan toplam puan ne kadar yüksek olursa o boyutun ifade ettiği tutumda o kadar yüksek olmaktadır.

Kişisel bilgi formu ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ile ergenlerden alınan veriler analiz edilirken Statistical Package for Social Sciences (SPSS) programından yararlanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 düzeyinde test edilmiştir. Kişisel bilgi formu ve ölçeğin alt boyutları için elde edilen verilerin çözümlenmesi, genel dağılım özellikleri tanımlayıcı

istatistiksel metotlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Anne baba tutumlarının kişisel bilgi formundan elde edilen verilere göre değişip değişmediğinin tespiti amacıyla veri türüne göre tek yönlü varyans analizi, "t" testi, değişikliğin kaynağının tespiti için Tukey testi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde kişisel bilgi formu ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinden elde edilen verilerin analizinden ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Cinsiyete Yönelik t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Anne	Kız	359	46.40	7.56	2.27	602	.023
Kabul/İlgi	Erkek	245	45.00	7.33			

Tablo 1'e göre ergenlerin anne baba tutumlarına ilişkin algıları cinsiyet açısından incelendiğinde, ergenlerin anneden algıladıkları kabul/ilgi boyutu için puan ortalamalarının ($t_{604}=2.27$, $p<.05$) anlamlı şekilde farklılaştığı; erkek ergenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{X}=45.00$) kızların puan ortalamalarından ($\bar{X}=46.40$) daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Sınıf Düzeyine Yönelik t-testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Anne	9.sınıf	323	31.64	7.14	4.12	602	.000
Denetim/Kontrol	12.Sınıf	281	29.12	7.86			
Baba	9.sınıf	323	31.16	7.25	4.54	602	.000
Denetim/Kontrol	12.Sınıf	281	28.38	7.79			

Tablo 2'ye göre ergenlerin anne baba tutumlarına ilişkin algıları sınıf düzeyi açısından incelendiğinde, ergenlerin anneden ve babadan algıladıkları denetim/kontrol boyutu puan ortalamalarının anne ölçeği ($t_{604}=4.12$, $p<.05$) ve baba ölçeğine ($t_{604}=4.54$, $p<.05$) göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anne denetim/kontrol boyutunda 12. sınıf öğrencilerinin almış oldukları puan ortalamalarının ($\bar{X}=29.12$) 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından ($\bar{X}=31.64$) daha düşük olduğu görülmektedir. Baba denetim/kontrol boyutunda ise 12. sınıf öğrencilerinin almış oldukları puan ortalamalarının ($\bar{X}=28.38$) 9. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından ($\bar{X}=31.16$) daha düşük olduğu görülmektedir.

Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tablo 3. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Yatılılık Durumuna Yönelik t-testi Sonuçları

	Yatılılık Durumu	n	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Anne Kabul/İlgi	Yatılı	157	47.22	6.95	2.71	602	.007
	Yatılı Değil	447	45.34	7.62			

Tablo 3'e göre ergenlerin anne baba tutumlarına ilişkin algıları yatılılık durumları açısından incelendiğinde, ergenlerin anneden algıladıkları kabul/ilgi boyutu için puan ortalamalarının ($t_{604}=2.71$, $p<.05$) anlamlı şekilde farklılaştığı; yatılı olarak öğrenim gören ergenlerin almış oldukları puan ortalamasının ($\bar{X}=47.22$) yatılı olmayan ergenlerin puan ortalamalarından ($\bar{X}=45.34$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Ergenlerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Yönelik Varyans Analizi

	Okul Türü	n	\bar{X}	Ss			
Anne Denetim/Kontrol	Anadolu Lisesi	293	31.49	7.88			
	Sosyal Bilimler Lisesi	168	29.69	7.70			
	Fen Lisesi	143	29.30	6.59			
Baba Denetim/Kontrol	Anadolu Lisesi	293	30.84	7.55			
	Sosyal Bilimler Lisesi	168	29.12	7.89			
	Fen Lisesi	143	28.73	7.27			
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Anne Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	607.40	2	303.70	5.34	.005	Anadolu Lisesi-Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi-Fen Lisesi
	Grup İçi	34125.22	601	56.78			
	Toplam	34732.67	603				
Baba Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	558.99	2	279.49	4.85	.008	Anadolu Lisesi-Fen Lisesi
	Grup İçi	34579.67	601	57.53			
	Toplam	35138.66	603				

Tablo 4'e göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları öğrenim gördükleri okul türü bakımından incelendiğinde, anne denetim/kontrol ($F_{604}=5.34$, $p<.05$) ve baba denetim/kontrol ($F_{604}=4.85$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin yatılı olarak öğrenim görme durumlarına göre

anlamli olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın anne denetim/kontrol boyutunda Anadolu lisesi öğrencilerinin (\bar{X} =31.49) sosyal bilimler lisesi (\bar{X} =29.69) ve fen lisesi öğrencilerine (\bar{X} =29.30) göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Baba denetim/kontrol boyutunda farkın kaynağı incelendiğinde Anadolu lisesi öğrencilerinin (\bar{X} =30.84) fen lisesi öğrencilerine (\bar{X} =28.73) göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Başarı Durumlarına Yönelik Varyans Analizi

	Başarı Durumu	n	\bar{X}	Ss				
Anne Kabul/İlgi	Kötü	40	42.42	9.15				
	Orta	279	45.58	7.75				
	İyi	285	46.56	6.83				
Baba Kabul/İlgi	Kötü	40	39.30	9.54				
	Orta	279	42.98	8.68				
	İyi	285	44.22	8.23				
Anne Denetim/Kontrol	Kötü	40	34.42	7.50				
	Orta	279	30.79	7.69				
	İyi	285	29.60	7.31				
Baba Denetim/Kontrol	Kötü	40	35.20	7.91				
	Orta	279	29.96	7.39				
	İyi	285	29.02	7.54				
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark	
Anne Kabul/İlgi	Gruplar Arası	634.50	2	317.25	5.73	.003	Kötü-orta, kötü-iyi	
	Grup İçi	33253.09	601	55.33				
	Toplam	33888.09	603					
Baba Kabul/İlgi	Gruplar Arası	910.09	2	455.04	6.24	.002	Kötü-orta, kötü-iyi	
	Grup İçi	43780.99	601	72.84				
	Toplam	44691.09	603					
Anne Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	867.51	2	433.75	7.69	.001	Kötü-orta, kötü-iyi	
	Grup İçi	33865.11	601	56.34				
	Toplam	34732.62	603					
Baba Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	1342.72	2	671.36	11.93	.000	Kötü-orta, kötü-iyi	
	Grup İçi	33795.93	601	56.23				
	Toplam	35138.66	603					

Tablo 5'e göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları, algıladıkları başarı durumları bakımından incelendiğinde, anne kabul/ilgi ($F_{604}=5.73$, $p<.05$), baba kabul/ilgi ($F_{604}=6.24$, $p<.05$), anne denetim/kontrol ($F_{604}=7.69$, $p<.05$), baba denetim/kontrol ($F_{604}=11.93$, $p<.05$) boyutlarının algılanan başarı durumlarına göre anlamli olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, anne kabul/ilgi boyutunda başarı durumunu kötü gören öğrencilerin (\bar{X} =42.42) orta (\bar{X} =45.58) ve iyi (\bar{X} =46.56) gören

öğrencilere göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; baba kabul/ilgi boyutunda başarı durumunu kötü gören öğrencilerin (\bar{X} =39.30) orta (\bar{X} =42.98) ve iyi (\bar{X} =44.22) gören öğrencilere göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından; anne denetim/kontrol boyutunda başarı durumunu kötü gören öğrencilerin (\bar{X} =34.42) orta (\bar{X} =30.79) ve iyi (\bar{X} =29.60) gören öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından ve baba kabul/ilgi boyutunda başarı durumunu kötü gören öğrencilerin (\bar{X} =35.20) orta (\bar{X} =29.96) ve iyi (\bar{X} =29.02) gören öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 6. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Kardeş Sayısına Yönelik Varyans Analizi

	Kardeş Sayısı	n	\bar{X}	Ss			
Anne Kabul/İlgi	3 ve Üzeri	98	44.07	8.59			
	1 veya 2	480	46.23	7.26			
	Tek Çocuk	26	45.19	6.40			
Anne Denetim/Kontrol	3 ve Üzeri	98	29.08	7.37			
	1 veya 2	480	30.33	7.46			
	Tek Çocuk	26	33.26	9.72			
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Anne Kabul/İlgi	Gruplar Arası	391.69	2	195.84	3.51	.030	3 ve üzeri-1 veya 2
	Grup İçi	33496.40	601	55.73			
	Toplam	33888.09	603				
Anne Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	401.79	2	200.89	3.51	.030	Tek çocuk-3 ve üzeri
	Grup İçi	34330.82	601	57.12			
	Toplam	34732.62	603				

Tablo 6'ya göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları sahip oldukları kardeş sayıları bakımından incelendiğinde, anne kabul/ilgi ($F_{604}=3.51$, $p<.05$), anne denetim/kontrol ($F_{604}=3.51$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin kardeş sayılarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, anne kabul/ilgi boyutunda kardeş sayısı 3 ve üzeri olan öğrencilerin (\bar{X} =44.07) 1 veya 2 kardeşi olan öğrencilerden (\bar{X} =46.23) daha düşük; anne denetim/kontrol boyutunda tek çocuk olan öğrencilerin (\bar{X} =33.26) kardeş sayısı 3 ve üzeri olan öğrencilerden (\bar{X} =29.08) daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 7. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Annenin Öğrenim Durumuna Yönelik Varyans Analizi

	Anne Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	Ss				
Baba Denetim/Kontrol	İlkokul	202	30.44	7.55				
	Ortaokul	134	30.74	7.39				
	Lise	169	29.56	7.65				
	Üniversite veya Daha Üst	99	28.02	7.84				
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark	
Baba Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	523.96	3	174.65	3.02	.029	İlkokul-Üniversite veya Daha Üst, Ortaokul-Üniversite veya daha üst	
	Grup İçi	34614.70	600	57.69				
	Toplam	35138.66	603					

Tablo 7'ye göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları annelerinin öğrenim durumları bakımından incelendiğinde, baba denetim/kontrol ($F_{604}=3.02$, $p<.05$) boyutunun ergenlerin annelerin öğrenim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, baba denetim/kontrol boyutunda üniversite veya daha üst öğrenim mezunu anneye sahip öğrencilerin ($\bar{X}=28.02$) ilkokul ($\bar{X}=29.56$) ve ortaokul ($\bar{X}=30.74$) mezunu anneye sahip öğrencilerden daha düşük puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 8. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Babanın Mesleğine Yönelik Varyans Analizi

	Babanın Mesleği	n	\bar{X}	Ss				
Anne Denetim/Kontrol	Serbest Meslek	249	30.40	7.94				
	İşçi	114	32.09	6.51				
	Memur	241	29.77	7.60				
Baba Denetim/Kontrol	Serbest Meslek	249	29.59	7.79				
	İşçi	114	31.70	7.22				
	Memur	241	29.29	7.55				
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark	
Anne Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	418.57	2	209.28	3.66	.026	Memur-işçi,	
	Grup İçi	34314.05	601	57.09				
	Toplam	34732.62	603					
Baba	Gruplar	482.92	2	241.46	4.18	.016	İşçi-	

Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Denetim/ Kontrol	Arası				
	Grup İçi	34655.74	601	57.66	
	Toplam	35138.66	603		memur, işçi-serbest meslek

Tablo 8'e göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları babalarının meslekleri bakımından incelendiğinde, anne denetim/kontrol ($F_{604}=3.66$, $p<.05$) ve baba denetim kontrol ($F_{604}=4.18$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin babalarının mesleklerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, anne denetim/kontrol boyutunda babası memur olan öğrencilerin ($\bar{X}=29.77$) babası işçi olan öğrencilerden ($\bar{X}=32.09$) daha düşük; baba denetim/kontrol boyutunda ise babası işçi olan öğrencilerin ($\bar{X}=31.70$) babası memur olan ($\bar{X}=29.29$) ve babası serbest meslekle ilgilenen ($\bar{X}=29.59$) öğrencilerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 9. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Ailelerin Ortalama Aylık Gelirlerine Yönelik Varyans Analizi

	Ortalama Aylık Gelir	n	\bar{X}	Ss			
Anne Denetim/ Kontrol	2000TL'den az	142	31.47	7.06			
	2000-2999 TL Arası	162	30.04	7.67			
	3000-3999 TL Arası	140	31.57	7.48			
	4000 TL ve Üzeri	160	29.06	7.83			
Baba Denetim/ Kontrol	2000TL'den az	142	30.53	6.98			
	2000-2999 TL Arası	162	29.91	8.10			
	3000-3999 TL Arası	140	30.94	7.22			
	4000 TL ve Üzeri	160	28.29	7.85			
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Anne Denetim/ Kontrol	Gruplar Arası	657.97	3	219.32	3.86	.009	2000
	Grup İçi	44309.66	600	56.79			TL'den az- 4000 TL ve üzeri, 4000
	Toplam	44691.09	603				TL ve üzeri-3000- 3999 TL arası
Baba Denetim/ Kontrol	Gruplar Arası	621.81	3	207.27	3.60	.013	4000 TL ve üzeri-3000- 3999 TL
	Grup İçi	34516.85	600	57.52			3999 TL
	Toplam	35138.66	603				arası

Tablo 9'a göre ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları ailelerinin ortalama aylık gelirleri bakımından incelendiğinde, anne denetim/kontrol ($F_{604}=3.86$, $p<.05$) ve baba denetim kontrol ($F_{604}=3.60$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, anne denetim/kontrol boyutunda ailesinin ortalama aylık geliri 2000 TL'den az olan öğrencilerin ($\bar{X}=31.47$) ve ailesinin ortalama aylık geliri 3000-3999 TL arasında olan öğrencilerin ($\bar{X}=31.57$) ailesinin ortalama aylık geliri 4000 TL ve üzeri olan öğrencilerden ($\bar{X}=29.06$) daha yüksek; baba denetim/kontrol boyutunda ise ailesinin ortalama aylık geliri 4000 TL ve üzeri olan öğrencilerin ($\bar{X}=28.29$) ailesinin ortalama aylık geliri 3000-3999 TL arasında olan öğrencilerden ($\bar{X}=30.94$) düşük puan ortalamasına sahip olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 10. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Sağlanan Ekonomik İmkânları Yeterli Bulma Durumlarına Yönelik Varyans Analizi

	Sağlanan Ekonomik İmkân	n	\bar{X}	Ss
Anne Kabul/İlgi	Yetersiz	22	38.68	9.61
	Kararsız	44	39.27	9.58
	Yeterli	538	46.66	6.76
Baba Kabul/İlgi	Yetersiz	22	33.50	8.52
	Kararsız	44	35.88	9.61
	Yeterli	538	44.33	7.96
Anne Denetim/Kontrol	Yetersiz	22	32.00	6.95
	Kararsız	44	32.93	7.01
	Yeterli	538	30.21	7.62
Baba Denetim/Kontrol	Yetersiz	22	33.50	7.67
	Kararsız	44	31.93	7.84
	Yeterli	538	29.86	7.56

	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Anne Kabul/İlgi	Gruplar Arası	3393.15	2	1696.57	33.43	.000	Yeterli-yetersiz, yeterli-kararsız
	Grup İçi	30494.94	601	50.74			
	Toplam	33888.09	603				
Baba Kabul/İlgi	Gruplar Arası	5110.73	2	2555.36	38.80	.000	Yeterli-yetersiz, yeterli-kararsız
	Grup İçi	39580.36	601	65.85			
	Toplam	44691.09	603				
Anne Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	353.98	2	176.99	3.09	.046	
	Grup İçi	34378.63	601	57.20			
	Toplam	34732.62	603				
Baba Denetim/Kontrol	Gruplar Arası	531.32	2	265.66	4.61	.010	Yeterli - yetersiz
	Grup İçi	34607.33	601	57.58			
	Toplam	35138.66	603				

Tablo 10’da ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumuna göre incelendiğinde, anne kabul/ilgi ($F_{604}=33.43$, $p<.05$), baba kabul/ilgi ($F_{604}=33.80$, $p<.05$), anne denetim/kontrol ($F_{604}=3.09$, $p<.05$), baba denetim/kontrol ($F_{604}=4.61$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, anne kabul/ilgi boyutunda kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan öğrencilerin ($\bar{X}=46.66$), yetersiz bulan ($\bar{X}=38.68$) kararsız olan ($\bar{X}=39.27$) öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olmalarından; baba kabul/ilgi boyutunda kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan öğrencilerin ($\bar{X}=44.33$), yetersiz bulan ($\bar{X}=33.50$) kararsız olan ($\bar{X}=35.88$) öğrencilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olmalarından; baba denetim/kontrol boyutunda kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulan öğrencilerin ($\bar{X}=29.55$) yetersiz bulan ($\bar{X}=33.50$) öğrencilere göre daha düşük puan ortalamasına sahip olmalarından kaynaklandığı görülmektedir. Anne denetim/kontrol boyutunda ise farkın kaynağı tespit edilememiştir.

Tablo 11. Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları ile Okuldan Memnuniyet Durumlarına Yönelik Varyans Analizi

	Okuldan Memnuniyet	n	\bar{X}				Ss
Anne Kabul /İlgi	Memnun	68	42.94				9.02
	Değilim						
	Kararsızım	156	44.82				7.98
	Memnunum	380	46.77				6.78
Baba Kabul /İlgi	Memnun	68	38.76				10.34
	Değilim						
	Kararsızım	156	42.35				8.06
	Memnunum	380	44.54				8.17
	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Anne Kabul /İlgi	Gruplar Arası	1060.92	2	530.46			Memnunum-Memnun değilim, memnunum-kararsızım
	Grup İçi	32827.17	601	54.62	9.71	.000	
	Toplam	33888.09	603				
Baba Kabul /İlgi	Gruplar Arası	2127.00	2	1063.50			Memnunum-Memnun değilim, memnunum-kararsızım, kararsızım-memnun değilim
	Grup İçi	42564.08	601	70.82	15.01	.000	
	Toplam	44691.09	603				

Tablo 11’de ergenlerin algıladıkları anne baba tutumları öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumlarına göre incelendiğinde, anne

kabul/ilgi ($F_{604}=9.71$, $p<.05$), baba kabul/ilgi ($F_{604}=15.01$, $p<.05$) boyutlarının ergenlerin öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farkın, anne kabul/ilgi boyutunda öğrenim gördükleri okuldan memnun olan öğrencilerin ($\bar{X}=46.77$), memnun olmayan ($\bar{X}=42.94$) ve kararsız olan ($\bar{X}=44.82$) öğrencilerden; baba kabul/ilgi boyutunda öğrenim gördükleri okuldan memnun olan öğrencilerin ($\bar{X}=44.54$), memnun olmayan ($\bar{X}=38.76$) ve kararsız olan ($\bar{X}=42.35$) öğrencilerden daha yüksek puan ortalamasına sahip olmalarından kaynaklandığı görülmektedir.

Giriş bölümünde bahsedildiği üzere çocuk yetiştirme tutumları ölçeğinin kabul/ilgi ile denetim/kontrol boyutlarının çaprazlanmasından dört tip ana baba tutumu ortaya çıkmaktadır. Bu ana baba tutumları belirlenirken kabul/ilgi boyutundan ve denetim/kontrol boyutundan ortancanın üzerinde puan alanlar açıklayıcı-otoriter; her iki boyuttan da ortancanın altında puan alanlar izin verici-ihmkâr; kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde, denetim/kontrol boyutunda medyanın altında puan alanlar izin verici-şımartan; denetim/kontrol boyutunda ortancanın üzerinde, kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında puan alanlar ise otoriter anne/baba olarak ayrılmaktadırlar (Sümer ve Güngör, 1999). Bu araştırmada özellikle anne baba tutumunu ortaya koyan temel boyutlar incelenmiştir. Ayrıca Tablo 12’de araştırmaya katılan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 12. Anneden, Babadan, Anne ve Babadan Birlikte Algılanan Tutumlara Göre Çocuk Yetiştirme Stilleri

	Anne		Baba		Anne-Baba	
	n	%	n	%	n	%
Açıklayıcı/Otoriter	110	18,2	126	20,9	80	13,2
İzin Verici/Şımartan	158	26,2	171	28,3	107	17,7
Otoriter	161	26,7	164	27,2	113	18,7
İzin Verici/İhmalkâr	175	29,0	143	23,7	102	16,9
Farklı	-	-	-	-	202	33,4
Toplam	604	100,0	604	100,0	604	100,0

Anneden algılanan yetiştirme tutumları incelendiğinde en az açıklayıcı/otoriter yetiştirme tarzının en fazla ise izin verici/ihmkâr yetiştirme tarzının ortaya çıktığı görülmektedir. Hem kabul/ilgi hem de denetim kontrol boyutundan ortanca değer üzerinde puan alan ve açıklayıcı/otoriter yetiştirme stilini gösteren annelerin ($n=110$) yüzde 18,2’lik; hem kabul/ilgi boyutundan hem de denetim/kontrol boyutundan ortanca değer altında puan alan ve izin verici/ihmkâr yetiştirme stilini gösteren annelerin ($n=175$) ise yüzde 29,0’luk bir grubu oluşturduğu belirlenmiştir. Denetim/kontrol boyutunda ortanca değer üzerinde,

kabul ilgi boyutunda ortanca değer altında puan alarak otoriter annelik stilini oluşturan annelerin (n=161) yüzde 26,7'lik bir grubu; kabul/ilgi boyutundan ortanca değer üstünde, denetim/kontrol boyutunda ise ortanca değer altında puan alan ve izin verici/şımartan yetiştirme biçimini oluşturan annelerin (n=158) ise yüzde 26,2'lik bir grubu oluşturduğu görülmektedir.

Babadan algılanan yetiştirme tutumları incelendiğinde en az açıklayıcı/otoriter yetiştirme tarzının en fazla ise izin verici/şımartan yetiştirme tarzının ortaya çıktığı görülmektedir. Hem kabul/ilgi hem de denetim kontrol boyutundan ortanca değer üzerinde puan alan ve açıklayıcı/otoriter yetiştirme stilini gösteren babaların (n=126) yüzde 20,9'luk; kabul/ilgi boyutundan ortanca değer üstünde, denetim/kontrol boyutunda ise ortanca değer altında puan alan ve izin verici/şımartan yetiştirme biçimini oluşturan babaların (n=171) ise yüzde 28,3'lük bir grubu bir grubu oluşturduğu belirlenmiştir. Denetim/kontrol boyutunda ortanca değer üzerinde, kabul ilgi boyutunda ortanca değer altında puan alarak otoriter babalık stilini oluşturan babaların (n=164) yüzde 27,2'lik bir grubu oluşturduğu; hem kabul/ilgi boyutundan hem de denetim/kontrol boyutundan ortanca değer altında puan alan ve izin verici/ihmalkâr yetiştirme stilini gösteren babaların (n=143) ise yüzde 23,7'lik bir grubu oluşturduğu görülmektedir.

Anne ve babadan algılanan tutumlar birlikte incelendiğinde hem annesini hem de babasını açıklayıcı/otoriter olarak algılayanların (n=80) yüzde 13,2; her ikisini de izin verici/şımartan stilde görenlerin (n=107) 17,7; otoriter grupta değerlendirenlerin (n=113) yüzde 18,7; İzin verici/ihmalkâr olarak algılayanların (n=102) ise yüzde 16,9'luk bir grubu oluşturduğu görülmektedir. Anne ve babasını farklı yetiştirme stillerinde algılayanların (n=202) oranı ise %33,4 olarak tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada, ergenler tarafından algılanan anne baba tutumlarının ergenlerin cinsiyeti, başarı durumları, sınıf seviyeleri, öğrenim gördükleri okul türü, öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet durumları, kardeş sayıları, yetiştikleri çevre, kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulup bulmama durumları, ailelerinin sosyoekonomik durumu, anne ve babanın mesleği ile öğrenim durumları, annenin çalışıp çalışmama durumu ve doğum sırasına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Cinsiyete ilişkin yapılan karşılaştırmada annenin kabul/ilgi boyutunda anlamlı farklılık bulunmuş, kız ergenlerin annelerini daha

kabul edici ve ilgili buldukları görölmüŐtür. Demiriz ve Öğretir (2007) tarafından yapılan çalışmada da cinsiyet açısından anne tutumlarının sıkı disiplin boyutu dıŐında istatikselsel olarak anlamlı bir fark oluŐturmadıđı tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından yapılan bu incelemede sadece bir boyutta anlamlı farkın çıkması genel itibariyle erkeklerin ve kızların algıladıkları yetiştirme tarzlarının benzer olduğuna iŐaret etmektedir.

Öğrenim görölen sınıf düzeyine ilişkin yapılan karşılaştırmada 9 ve 12. sınıflar arasında fark olup olmadığına bakılmıŐ; hem anne denetim/kontrol hem de baba denetim/kontrol boyutunda anlamlı farklılık bulunmuş; 9. sınıfta öğrenim gören ergenlerin hem annelerini hem de babalarını 12. sınıfta öğrenim görenlere göre daha denetleyici ve kontrol edici algıladıkları görölmüŐtür. Santrock'un (2012) ifade ettiği bađımsızlaŐma giriŐimlerinin 9. sınıftan 12. sınıfa doğru başarılı bir ilerleme kaydettiğinin göstergesi olarak aileyi denetleyici olarak algılama durumu azalmaktadır.

Yatılı olarak öğrenim gören öğrencilerin yatılı olmayanlara göre annelerini daha kabul edici buldukları tespiti, ergenlik döneminde aileden uzaklaŐma ve dıŐa açılma (Oğuz ve Öğretir Özçelik, 2018) olduğu kadar aileye bağlılığında önemli olduğunu, genel kanının aksine ergenlik döneminde aileden uzaklaŐmanın ergenlerin aileye olan bağlılığını artırdığını göstermektedir.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine ilişkin olarak yapılan incelemede Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencin annelerini fen ve sosyal bilimler lisesinde öğrenim gören öğrencilere göre daha denetleyici/kontrol edici buldukları; babalarını ise fen lisesinde okuyan öğrencilere göre daha denetleyici/kontrol edici buldukları görölmüŐtür. Bu durum ailelerin okul türlerine ait başarı algılarının öğrencilere yönelik tutumlarını etkilediğini ortaya koymaktadır.

Ergenlerin kendilerinin algıladıkları başarı durumlarına göre anne baba tutumlarını nasıl algıladıkları incelendiğinde kendi başarı durumunu kötü gören öğrencilerin, orta ve iyi görenlere göre hem anne hem de babalarının daha az kabul edici ve ilgili buldukları; denetim/kontrol boyutunda da başarı durumunu kötü gören öğrencilerin orta ve iyi düzeyde görenlere göre anne ve babalarını daha denetleyici ve kontrol edici buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin kendi başarı durumlarına ilişkin olumsuz olan algılarının anne babaların tutumlarının da olumsuz boyutları ile iliŐkilendirildiđi sonucunu ortaya koymaktadır.

Yavuzer'in (1990) de ifade ettiği ocuk sayısının anne baba tutumunu deđiŐtirebileceđi bilgisi bu araştırmada tespit edilmiştir. Kardeş sayısı açısından yapılan incelemede bir veya iki kardeşi olanların, 3 ve üzeri

kardeşi olanlara göre annelerini daha kabul edici ve ilgili buldukları; tek çocuk olanların ise 3 ve üzeri kardeşi olanlara göre annelerini daha kontrol edici denetleyici buldukları görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle çocuk sayısı az olan ailelerin daha ilgili olduğu söylenebilmektedir.

Anne ve babanın öğrenim durumları incelendiğinde annesi üniversite veya daha üst bir öğrenim kurumundan mezun olan öğrencilerin ilkokul veya ortaokuldan mezun olanlara göre babalarını daha az denetleyici ve kontrol edici algıladıkları görülmüştür. Bu bulgudan hareketle öğrenim durumları daha üst seviyede olan annelerin daha alt düzeyde olanlara göre babanın çocuk üzerindeki denetleme/kontrol etkisini azalttığı söylenebilmektedir. Anne ve babanın mesleklerine ilişkin yapılan incelemede ise babası işçi olanların, babası memur olanlara göre annelerini daha denetleyici buldukları; baba denetim/kontrol boyutunda ise babası işçi olanların, babası memur olan veya serbest meslekle ilgilenenlere göre babalarını daha denetleyici ve kontrol edici buldukları görülmüştür. Bu durum da farklı çalışma koşullarının babanın çocuğa olan tutumunu etkilediğini göstermektedir.

Ergenlerin kendilerine sağlanan ekonomik imkânları yeterli bulma durumları incelendiğinde, ekonomik imkânları yeterli bulan öğrencilerin yetersiz bulanlara ve kararsız olanlara göre hem anne hem de babalarını daha kabul edici ve ilgili buldukları; kendisine sağlanan ekonomik imkânları yetersiz bulanların ise yeterli bulanlara göre babalarını daha denetleyici ve kontrol edici buldukları görülmüştür. Ayrıca ergenlerin ailelerinin ortalama aylık gelirleri incelendiğinde ailesinin ortalama aylık geliri 4000 TL ve üzerinde olan ergenlerin, ailesinin aylık ortalama geliri 2000 TL'den az veya 3000-3999 TL arasında olan ergenlere göre annelerini daha az denetleyici ve kontrol edici buldukları; ailesinin ortalama aylık geliri 3000-3999 TL arasında olan ergenlerin, ailesi ortalama aylık 4000 TL ve üzerinde gelire sahip ergenlere göre babalarının daha denetleyici ve kontrol edici buldukları görülmüştür. Alpoğuz'un (2014) yaptığı çalışmada ortaya koyduğu gelir düzeyi arttıkça çocukların anne babalarını daha demokratik, azaldıkça daha otoriter algıladığı bulgusu ile bu araştırmada tespit edilen gelir durumu-tutum ilişkisi benzer bir eğilim göstermektedir. Bu bulgular farklı ekonomik düzeydeki lise öğrencilerine yönelik olarak Dinçer (2008) tarafından belirlenen ebeveyn tutumlarının sosyoekonomik düzeye ve anne babaya göre farklılık gösterdiği sonucu ile örtüşmektedir.

Öğrenim görülen okuldan memnuniyet durumlarına göre algılanan anne baba tutumları incelendiğinde, memnun olanların kararsız olanlara ve memnun olmayanlara göre annelerini ve babalarını daha kabul edici buldukları görülmüştür. Okulundan memnun olan ergenlerin

ailelerinin tutumlarından da memnun oldukları sonucuna varılabilmektedir.

Bahsi geçen bulguların yanında ergenin yetiştiği çevre (köy/mezra/yayla, ilçe merkezi, il merkezi), doğum sırası, annenin mesleği, annenin çalışıp çalışmama durumu, oturulan ev (kira, kendilerine ait), babanın öğrenim durumu ve evdeki oda sayısı ile algılanan anne baba tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuç daha önce yapılmış bazı çalışmalarla çelişmekle birlikte toplumda ve ergenlerin algılarında zaman içerisinde meydana gelen değişimlerden kaynaklanabilmektedir. Bu nedenle araştırmanın farklı ölçme araçları kullanılarak, farklı katılımcılarla, farklı zamanlarda tekrarlanmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın genelinde elde edilen bilgilere bakıldığında olumlu özellikler daha çok olumlu olarak algılanan boyutlarla ilişkili iken olumsuz özellikler daha çok olumsuz algılanan boyutlar ile ilişkili çıkmıştır. Bu durum ebeveynlerin çocuğa karşı ihmalkâr ve ilgisiz tutumunun, anne baba ile çocuk arasındaki iletişime zarar verdiği bulgusunu (Şahin ve Öğretir Özçelik, 2018) desteklemektedir.

Algılanan boyutlar (kabul/ilgi, denetim/kontrol) temelinde ortaya çıkan anne ve baba çocuk yetiştirme stillerinin dağılıma bakıldığında ise annelerden en çok algılanan yetiştirme stillerinin otoriter (%26,7) ve izin verici/ihmalkâr (%29) stiller; babadan en çok algılanan stillerin ise izin verici/şımartan (%28,3) ve otoriter (27,2) stiller olduğu tespit edilmiştir. Otoriter yetiştirme biçiminin toplumumuzda geleneksel olarak kabul edildiği (Sümer ve Güngör, 1999) düşüncesi hem anneden hem de babadan birlikte algılanan yetiştirme biçimleri için geçerliliğini korumaktadır. Demir ve Şendil'in (2008) araştırmalarında bahsettikleri, tutumların anne ve babaya göre değiştiği sonucuna bu araştırmada da ulaşılmış ancak babaların annelerden daha çok açıklayıcı/otoriter bulunduğu tespit edilmiştir. Russell, Aloa, Feder, Glover, Miller ve Palmer (1998), Aydoğdu ve Dilekmen (2016) tarafından belirtilen annelerin babalara göre daha çok demokratik tutuma sahip oldukları bulgusu ile de örtüşmemektedir. Bu bulgular doğrultusunda bakıldığında ülkemizdeki anne baba stilleri daha önceki araştırmalarda da görüldüğü gibi batıdaki yetiştirme stilleri ile farklılık göstermektedir. Nihayetinde bu çalışma ülkemiz için ergen gelişiminde sağlıklı anne baba tutumunun hangisi olduğuna karar verilmesi ve ergenin anne baba tutumunu algılamasını etkileyen değişkenlerin bilinmesi bakımından önem arz etmektedir.

Yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular anne ve babanın çocuk yetiştirme stillerinin bir ebeveyninden diğerine, çocuğa ve anne

babaya ilişkin çeşitli özelliklere ve aile yapısının çeşitli özelliklerine göre farklılaşabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yapılan araştırmanın daha önce yapılan araştırmalarla arasındaki ilişkiye bakıldığında benzerlik ve farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Bu benzerlik ve farklılıkların zaman, yer, örneklem, ebeveyn tutumlarında değişim, sosyokültürel değişiklikler vb. birçok sebepten kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle araştırmanın hem benzer hem de farklı değişkenlerle tekrarlanması faydalı olacaktır. Ayrıca anne baba tutumlarına ilişkin yapılan bu araştırma çocukların anne ve babadan algıladıkları tutumları içermektedir. Bu algılar bireyin içinde bulunduğu çeşitli koşullara göre değişmektedir. Yapılan bu araştırmanın kesitsel olması çocuğun sadece belli bir dönem içinde algıladığı ve hatırladığı anne baba tutumunu ifade etmekte; boylamsal olarak gelişim sürecinin çeşitli evrelerinde daha geniş bir örneklemle gerçekleştirildiğinde, sınırlılıkların azalması dolayısıyla daha güvenilir bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Ergenliğin gelişimsel görevlerinin başarılması sürecinde anne ve babaya düşen sorumluluğun yerine getirilmesi bireyin bulunduğu toplumsal çevre, aile yapısı, başarı algısı gibi birçok özelliğe bağlıdır. Anne babalar ile gerçekleştirilecek çalışmalarda, anne baba tutumuna ilişkin yeterli bilgilendirme yapılmasının; ergenin gelişimine, özellikle fırtınalı bir dönem olarak ifade edilen ergenlik döneminde anne babaya düşen görevlerin başarıyla yerine getirilmesine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırma ailelerin yanı sıra ergenlerle yapılacak bireysel ve grupla rehberlik faaliyetlerinin çerçevesinin ve kazanımlarının belirlenmesinde dikkat edilecek alanlara ilişkin önemli bulguları bir arada sunmaktadır.

Kaynakça

- Alpoğuz, D. U. (2014). *Algılanan ana-baba tutumlarının ilköğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarına ve Türkçe dersi akademik başarılarına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Andrews, M., Ainley, M. ve Frydenberg, E. (2004). Adolescent Engagement with Problem Solving Tasks: The Role of Coping Style, Self-efficacy, and Emotions, Paper Presented at the AARE International Conference.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M . (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 569-585.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1), 1-103.

- Büyüköztürk, Ő., Demirel, F., Karadeniz, Ő. ve Kılıç Çakmak, E. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranıŐı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*, 11(21), 15-25.
- Demiriz, S ve Öğretir, A.D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algulamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. YayınlanmamıŐ Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dokuyan, M. (2016). 12.sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.
- Erkan, S. (2009). Gelişim psikolojisinde temel kavramlar. Y. Özbay ve S. Erkan (Ed.), *Eğitim psikolojisi* içinde (ss. 27-49). Ankara: Pegem Yayınları.
- Erkan, Z., Güçray, S. ve Çam, S. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(10), 64-75.
- Galinsky, E. (1987). *The six stages of parenthood*. Cambridge: Perseus.
- Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2010). *Çocuk ve ergen geliŐimi* (B. Onur, A. Dönmez ve H. N. Çelen, Çev.). Ankara: İmge Yayınevi.
- Güler, D. ve Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik DanıŐma ve Rehberlik Dergisi*, 39(4), 82-94.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuŐaklararası aktarımında anne-babalık stilleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Havighurst, R.J. (1972). *Developmental tasks and education*. New York: David McKay.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in the Context of the Family: Parent-Child Interaction*. In P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality, and Social Development* (1-101). New York: Wiley.
- Oğuz, F. ve Öğretir Özçelik, A.D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58).
- Öğretir Özçelik, A.D ve Ulutaş, K. (2017). Ergenlik dönemindeki çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. D. Köksal ve M. Küçük (Ed.). VII.

- Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi Bildiri Özeti Kitabı* içinde (ss. 15). Çanakkale, 18 Mart Üniversitesi.
- Öğretir Özçelik, A.D. ve Taymaz, A.H. (2017). Ergenlik dönemindeki çocukların anne-baba tutum algılarına göre yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *26. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi Özetler Kitabı* içinde (ss. 3243-3245). Ankara, Pegem Yayınları.
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H. ve Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology*, 50(2), 89-99.
- Santrock, J. W. (2012). *Yaşam boyu gelişim* (G. Yüksel, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sarı, T. ve Özkan, İ. (2016). Ergenlerin öznel iyi oluşları ile algıladıkları anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(2), 155-162.
- Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59(2), 226-235.
- Seven, S. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (F. Çok, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. ve Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65(3), 754-770.
- Sümer, N., ve Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44), 35-60.
- Şahin, R. ve Öğretir Özçelik, A.D. (2018). Suça sürüklenen çocuklar ile suça sürüklenmeyen çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile ebeveyn bağlanma stillerinin karşılaştırarak incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(66), 384-400.
- Uzuner, Y. (Ed.). (2003). *Çocuk ruh sağlığı*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Yavuzer, H. (1990). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.